

IJTIMOİY TARMOQLAR: İMKONIYATMI YOKİ YOSHLAR TARBİYASI UCHUN SİNOV?

Nigora Asatulloeva Faxriddin qizi

İjtimoiy-ma'rifiy maqola muallifi.

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar tarbiyasiga ko'rsatayotgan ijobiy va salbiy ta'sirlari yoritib berilgan. Unda ijtimoiy tarmoqlarning bilim olish, muloqot va ijodkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati bilan bir qatorda, ularning noto'g'ri va me'yoridan ortiq foydalanilishi oqibatida yuzaga keladigan tarbiyaviy muammolar tahlil qilingan. Shuningdek, yoshlarni ijtimoiy tarmoqlardan ongli va madaniyatli foydalanishga yo'naltirishda ota-ona, pedagog va jamiyatning o'rni haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar tarbiyasi, raqamli savodxonlik, internet madaniyati, axborot texnologiyalari.*

Bugungi raqamli davrda ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Telegram, Instagram, Facebook, TikTok kabi platformalar orqali yoshlar nafaqat muloqot qiladi, balki axborot oladi, bilimini oshiradi va bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishga harakat qiladi. Biroq ushbu jarayon yoshlar tarbiyasiga turlicha ta'sir ko'rsatmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy jihatlaridan biri — tezkor axborot va bilim manbai ekanligidir. Turli ta'limiy sahifalar, foydali videolar va ma'rifiy postlar yoshlarni o'z ustida ishlashga undaydi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning ijodkorligini rivojlantirib, ularning fikrini erkin ifoda etishiga, tashabbuskor bo'lishiga imkon yaratadi.

Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlardan me'yoridan ortiq va nazoratsiz foydalanish salbiy oqibatlarga ham olib kelishi mumkin. Vaqtning behuda sarflanishi, o'qishga bo'lgan e'tiborning pasayishi, real hayotdagi muloqotning kamayishi shular jumlasidandir. Ayrim zararli va axloqqa zid kontentlar esa yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatib, noto'g'ri qarashlarning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shu sababli yoshlarni ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri va madaniyatli foydalanishga o'rgatish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Bu jarayonda ota-onalar, pedagoglar va jamiyatning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar orasida raqamli savodxonlikni oshirish, foydali kontentni tanlay olish va vaqtni to'g'ri taqsimlash ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga psixologik ta'siri. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning ruhiy holatiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Doimiy solishtirish, mashhurlikka intilish, "layk" va izohlar soniga bog'lanib qolish ayrim yoshlar orasida ishonchsizlik, asabiylik va o'zini past baholash holatlarini keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois yoshlarni real hayotdagi yutuqlarni qadrlashga va ijtimoiy tarmoqlarni hayot mezoniga aylantirmaslikka o'rgatish muhimdir.

Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarda axborot juda ko'p va ularning barchasi ham ishonchli emas. Yoshlar orasida yolg'on xabarlar, asossiz ma'lumotlar va turli salbiy g'oyalar tez tarqalmoqda. Shuning uchun ularda axborotni tanqidiy tahlil qilish, manbani tekshirish va har bir ko'rilgan yoki o'qilgan ma'lumotga ishonib ketmaslik ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Ota-ona va ustozlarning roli Yoshlar tarbiyasida ota-ona va ustozlarning mas'uliyati ayniqsa muhim. Taqiqlash yoki keskin cheklashdan ko'ra, tushuntirish va yo'naltirish samaraliroq hisoblanadi. Ota-onalar farzandlari qanday kontentlarni tomosha qilayotganiga befarq bo'lmasligi, ustozlar esa dars jarayonida ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanish madaniyatini singdirib borishi lozim.

Ijtimoiy tarmoqlarda qisqartmalar, begona so'zlar va adabiy til me'yorlariga zid yozishlar ko'payib bormoqda. Bu holat yoshlarning nutqi va yozma savodxonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli yoshlarni to'g'ri, ravon va adabiy tilda fikr bildirishga o'rgatish muhimdir. Ijtimoiy tarmoqlardagi muloqot qulay bo'lsa-da, u real hayotdagi yuzma-yuz suhbatni to'liq almashtira olmaydi. Doimiy virtual muloqotga berilib ketish yoshlarning jamoada o'zini tutish, fikrini ochiq aytish va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini susaytirishi mumkin.

Bugungi kunda ko'plab yoshlar ijtimoiy tarmoqlar orqali turli kasblar haqida ma'lumot olmoqda. Dasturlash, dizayn, bloggerlik, SMM kabi sohalarga qiziqish aynan ijtimoiy tarmoqlar orqali shakllanmoqda. To'g'ri yo'naltirilgan holatda bu jarayon yoshlarning kelajak kasbini ongli tanlashiga yordam beradi. Ijtimoiy tarmoqlarda xavfsizlik masalasi ham bor. Ijtimoiy tarmoqlarda shaxsiy ma'lumotlarning oshkor qilinishi turli xavflarga olib kelishi mumkin. Begona shaxslar bilan muloqot, yolg'on akkauntlar va firibgarlik holatlari yoshlar uchun jiddiy xavf tug'diradi. Shu bois internet xavfsizligi qoidalarini o'rgatish tarbiyaning muhim qismi bo'lishi lozim.

To'g'ri tashkil etilgan sahifalar orqali milliy qadriyatlar, urf-odatlar va ma'naviy merosni targ'ib qilish mumkin. Ma'rifiy loyihalar, kitobxonlik aksiyalari va ijobiy tashabbuslar yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga katta hissa qo'shadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar tarbiyasiga kuchli ta'sir ko'rsatuvchi omilga aylangan. Ular to'g'ri yo'naltirilsa, yoshlarning bilimli, zamonaviy va faol shaxs bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi.

Aks holda esa, vaqt va tarbiya yo'qotilishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda ongli yondashuv va umumiy mas'uliyat muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda yoshlarni ijtimoiy tarmoqlardan butunlay cheklash mumkin emas. Eng to'g'ri yo'l — ularga to'g'ri foydalanish madaniyatini singdirishdir. Ijtimoiy tarmoqlar tarbiya vositasiga aylanishi uchun ota-ona, ustoz va jamiyat birgalikda harakat qilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M. Abdullayeva. Axborot madaniyati va yoshlar tarbiyasi. — Toshkent.

2. UNESCO materiallari: yoshlar va ijtimoiy tarmoqlar mavzusida.
3. Ziyonet axborot-ta'lim portali (www.ziyonet.uz).